

Alkohol og kultur.

Om krysskulturelle undersøkelser av sammenhengen mellom kultur og drikkeatferd.

PUBLISERT 2. oktober 2023

Fagessay fra 1987

Denne teksten ble først publisert i TnPf nr. 7, 1987, og omfattes ikke av åpen tilgang-lisens.

Tekst: Morten Skjørshammer

Cross-cultural studies of alcohol: A review of the literature.

Abstract. - There seems to be a general consensus, at least in the academic community, that it is necessary to go «beyond» the individual in order to explain the use and abuse of alcoholic beverages. The causes and consequences of drinking and heavy consumption are found to be determined by sociocultural factors among several others. However, this general consensus breaks down when we try to identify and substantiate the nature of these sociocultural factors. This situation is in no way due to a lack of understanding of the importance of the cultural studies to the field of alcohol, nor to the quantity of studies that have been reported. The article provides an overview to the cross-cultural approaches to the study of drinking practices, some of the research problems involved in these traditions and finally addresses the question why there seem to have been so little progress in this research area.

Om sosiokulturelle faktorer

Det lyder som en selvfølgelighet å si at sosiokulturelle faktorer påvirker drikkeatferd. De fleste er enige om, ihvertfall innenfor akademiske sirkler, at det er nødvendig å gå «hinsides» den enkelte for å forklare bruk og/eller misbruk av alkoholholdige drikker.

Sosiokulturelle faktorer er en blant flere grupper av årsaksfaktorer som brukes for å forklare drikking såvel som konsekvensene av drikkingen.

Imidlertid, denne «enigheten» bryter fort sammen når man prøver å identifisere og innholdsbestemme disse sosiokulturelle faktorene.

Forståelig nok har man derfor karakterisert kulturbegrepet, slik det har blitt brukt innenfor alkoholforskningen som en «black box».

Denne situasjonen skyldes ikke på noen måte en mangel på forståelse av hvor viktig det er med kulturelle studier av alkohol eller antall studier som faktisk har blitt utført. I 1942, ga Jellinek høy prioritet til kryss-kulturelle studier som «attempts at an explanation of the absence of inebriety in certain societies or the various forms and degrees of inebriety in other societies in terms of cultural structure (Roorn, 1979).» Denne programerklæringen kom samtidig med publiseringen av to pionerstudier om forholdet mellom alkohol og kultur: undersøkelsene til Bunzel (1940) og Horton (1943), de klassiske representanter for to av hovedtradisjonene innenfor kryss-kulturelle studier av alkohol. Før de skjellsettende undersøkelsene til Bunzel og Horton, hadde antropologer publisert noen få undersøkelser med data og observasjoner om produksjon og konsumpsjon av alkohol. Disse resultatene var mer eller mindre tilfeldige bi-produkter av studier som fokuserte på andre problemstillinger enn «alkohol og kultur». I løpet av de siste 40 år har det blitt akkumulert en imponerende mengde av data om kulturelle faktorer berørende drikkeatferd og problemer. De faktorer som er blitt studert er blant annet:

- kulturelle definisjoner av drikking og drikkingens betydning.
- oppfatninger om alkoholens verdi, symbolske funksjon og konsekvensene av drikking.
- drikke-konteksten, som f.eks. bruk av alkohol i ritualer, ved offentlige begivenheter og innenfor familien.
- drikkeatferden i ulike underkulturer, grupper og samfunnslag.
- forventninger til rusatferden.
- den kulturelle erfaring med drikking.

I sin gjennomgåelse av litteraturen om forholdet mellom alkohol og kultur, viser Heath (1976) at antall publikasjoner ble fordoblet mellom 1945-1954, 1955-1959 og fordoblet igjen i perioden 1960-1964. Hans bibliografiske framstilling viser en ny fordobling i perioden 1965-1969, og denne vekst har fortsatt videre fram til i dag. Det fins nå data om drikkeatferd og alkoholmisbruk for nesten samtlige industrialiserte land og for minst 150 ikke-industrialiserte kulturer (Mosher, 1980). Disse forsøkene på å belyse «the black box of culture» har imidlertid ikke løst gåten. I sin undersøkelse av krysskulturelle studier presenterer Marshall (1979) en oversikt over de generaliserbare konklusjoner som man med rimelighet kan trekke fra resultatene om hvordan kulturelle forhold påvirker drikkeatferd. Disse generaliseringene er ikke særlig vidtrekkende m.h.t. hvordan sosio-kulturelle faktorer innvirker på drikking. En av hovedgrunnene er at de fleste publiserte undersøkelsene er av «en-kultur», og sjelden presentert på en måte

som muliggjør sammenlikninger med andre kulturer. Ikke desto mindre så har denne forskningen bidratt til en bevisstgjøring hos de som arbeider med alkoholproblematikk når det gjelder de sosio-kulturelle faktorerers innvirkning på drikkeatferd. Kanskje har det viktigste bidraget vært påpekingen av behovet for nær mere forståelse av disse faktorene. På norsk har særlig Fekjær (1980) arbeidet med dette. Noen av de hovedkonklusjoner som Marshall (1979) trekker, er følgende:

- Alkohol brukes over hele verden i tilknytning til fester, høytider eller rituelle/seremonielle handlinger.
- Sosialt forstyrrende drikking forekommer bare i sekulære settinger. Når alkohol brukes i religiøse sammenhenger medfører det sjelden sosialt oppløsende atferd.
- Alkohol defineres vanligvis som et sosialt hjelpemiddel som fremmer vennskap, sosial omgang, samhold etc. Denne oppfatning vil ofte fortsette å leve selv om det framkommer betydelige indikasjoner på det motsatte.
- Drikking av alkohol vil prege «fritidsaktivitetene» i samfunn eller grupper der det er få anledninger til å delta i sosiale fritids aktiviteter og der alkohol samtidig er tilgjengelig (kjedsommelighets-hypotesen).
- Alle samfunn aksepterer at drikking av alkohol medfører forandringer og avvik i atferd fra normal edru atferd. Men disse tillatte forandringene er alltid innenfor «visse grenser». Disse grensene er imidlertid videre for en som drikker alkohol enn for en edru person i den samme situasjonen.
- Det er liten eller ingen direkte sammenheng imellom mengden av alkohol som drikkes og den resulterende rusatferd. Det vil si at man ikke kan hevde at dess sterkere alkoholholdige drikkevarer som fortæres, dess mere forstyrrende og oppløsende atferd er resultatet.
- Menn drikker oftere og mere alkohol enn kvinner. Menns rusatferd er mer overdreven og potensielt eksplosiv enn kvinners uansett alkoholkonsumet.
- Alkohol brukes mer av eldre tenåringer og unge voksne mennesker enn av yngre tenåringer og eldre mennesker. Den store gruppen av alkoholkonsumenter i verden er således unge menn mellom 15/16 år og 35/40 år.
- Når alkohol defineres kulturelt som mat eller medisin er drikkeatferden sjelden forstyrrende eller antisosial.
- Drikking av alkohol foregår vanligvis sammen med venner og familie og ikke med fremmede. Når drikking skjer med fremmede, er sannsynligheten for voldsutbrudd størst.
- Når alkohol først har blitt tilgjengelig i et samfunn, har forsøk på lovforbud aldri vist seg særlig virkningsfullt over tid.

Det er klart at en fullstendig gjennomgåelse av den krysskulturelle litteraturen ikke er mulig i en kort artikkel. Rammen for den foreliggende artikkelen er derfor å gi en oversikt over den kryss-kulturelle tilnærming til forståelse av drikkeatferd. Vi vil fokusere på hovedtradisjonene innenfor dette forskningsfeltet, noe av forskningsproblemene og til slutt forsøke å svare på hvorfor det synes å ha vært så liten framgang på dette feltet.

Kryss-kulturelle undersøkelser

Den kryss-kulturelle forskningsstrategien for studiet av drikkeatferd er viktig, fordi den representerer en metode til

- å teste hypoteser som er dannet på bakgrunn av kasusstudier
- å kontrollere for «bias» i samfunnsvitenskapelige studier av alkohol
- å teste generaliseringsverdien i resultater og antakelser

Det er imidlertid en rekke problemer knyttet til anvendelsen av denne metoden og det har vært gjort utallige forsøk på å overskride disse. Det er mulig å skille mellom tre hovedtradisjoner innenfor kryss-kulturelle studier:

Den etnografiske tilnærming

Dette er den tradisjonelle antropologiske tilnærming som baserer seg på innsamling av kvalitative data fra forskjellige kilder (nøkkel personer, informanter etc.) i en kultur, for så å utforme generelle karakteristikk om hvilken rolle ulike kulturelle faktorer har på drikke atferd og problemer. På et deskriptivt nivå har det blitt utført en rekke interessante og stimulerende studier innenfor denne tradisjonen (Bunzel, 1940; Marshall, 1979).

Bunzels pionerarbeide er selve prototypen på denne tradisjonen. Bunzel utførte sitt arbeid i Mellom-Amerika og prøvde å forklare hvorfor mennesker i en kultur drikker og oppfører seg på sin særegne måte under alkoholpåvirkning. Hennes undersøkelse var en innovativ tilnærming til studiet av «alkohol og kultur» av flere grunner. Begrepsmessig anvendte hun en relativt helhetlig og sammenhengende teori, psykoanalyse, og metodisk var hun nyskapende ved å anvende de første «kontrollerte sammenlikninger» mellom to kulturer som var forholdsvis like, men der alkoholholdige drikker ble brukt på vidt forskjellige måter. De fleste studier innenfor denne tradisjonen har forsøkt å sammenlikne to eller flere kulturer («folk») med ulike sosiale institusjoner, ved å fokusere på ett eller noen få kulturaspekter med rele vans til drikking.

Hovedkritikken mot denne tilnærmingen er at den lett kan føre til enkle etiologiske slutninger, ofte forsterket av forskerens egne teoretiske og begrepsmessige «bias», eller til generaliseringer på bakgrunn av et utilstrekkelig utvalg.

Den holokulturelle tilnærming

Den andre hovedtradisjonen innenfor den antropologiske alkoholforskningen er den «holokulturelle» som ble etablert i 1943 av Horton. I stedet for å gjøre sine egne feltundersøkelser utnyttet Horton etnografiske studier utført av andre. Han var den første som utførte en statistisk kryss-kulturell komparativ undersøkelse av bruk av alkohol på bakgrunn av data fra et utvalg av 56 forskjellige preindustrielle samfunn.

Hans målsetting var å se på hvorvidt visse karakteristika ved samfunnene i utvalget korrelerte med de forskjellige måtene medlemmene brukte og reagerte på alkoholholdige drikker. For å besvare dette, testet han en rekke hypoteser som var basert på antakelsen om at menneskets hovedmotiv for å drikke var å redusere angsten som skapes enten av presset fra kulturelle konflikter eller usikkerhet m.h.t. overlevelse.

Etter at Horton publiserte sine resultater, har det blitt utført ytterligere 7 holokulturelle studier, der man på tilsvarende vis har «samlet» samfunn fra hele verden for å teste atferds hypoteser. Analyseenheter i alle disse studiene er hele samfunnet (derav betegnelsen «halo»). Utvalgets størrelse varierer fra 50 til 100 samfunn som utelukkende er trukket ut fra populasjonen av «primitive og skriftløse» samfunn over hele verden. Datagrunnlaget kommer hovedsaklig fra etnografisk materiale samlet i

1. «Human Relations Area File», «the Yale Cross Cultural Survey» og «Ethnografic Atlas» (Stull, 1975). De 8 holokulturelle undersøkelsene er følgende:
2. Horton (1943) konkluderte at det er en positiv korrelasjon mellom angstnivået og omfanget av dрукkenskap i et samfunn.
3. Field (1962) retestet denne angsthypotesen og konkluderte at det ikke er angstnivået, men grad av sosial integrasjon og organisering som påvirker drikkeatferden.
4. Klausner (1964) undersøkte forholdet mellom seremoniell bruk av alkohol, angst og dрукkenskap og konkluderte at angst er knyttet til edruelighet og ikke dрукkenskap.
5. Barry, Bacon og Child (1965) knyttet dрукkenskap til manglende tilfredsstillelse av avhengighetsbehov i barndommen. De bekreftet Hortons angsthypotese i den forstand at avhengighetsdeprivasjon i barndommen var angstens kilde.
6. Davis (1964) prøvde å påvise at utpreget dрукkenskap i voksen alder skyldes avhengighetskonflikter. Dрукkenskap ledet imidlertid til følelse av makt og tilfredsstillelse av avhengighetsbehov.
7. McClelland et al. (1972) konkluderte at menn drikker for å dekke behov for personlig makt.
8. Schaefer (1973) konkluderte at det er en korrelasjon mellom overtro (frykt for uforutsigbare makter) og ekstrem dрукkenskap. Han fant også en sammenheng mellom politiske forhold, familiestruktur og dрукkenskap.
9. Whitehead og Harvey (1974) konkluderte at nivået på alkoholkonsumet i et samfunn best predikerer omfanget av alkoholproblemer i samfunnet.

Et av de mest fasinende aspekter ved de holokulturelle undersøkelsene, som ble publisert over en 30-årsperiode fra 1943 til 1974, er hvordan de reflekterer utviklingen og forandringene i psykologiske personlighetsteorier i samme periode. Med utgangspunkt i omtrent det samme datagrunnlag ble det utviklet en rekke alternative og motsigende hypoteser om determinanter for drikking. Inntil nylig holdt de holokulturelle undersøkelsene en meget prominent stilling innenfor litteraturen. Det

var standard prosedyre å referere til en eller flere av disse undersøkelsene når man diskuterte de psykologiske eller sosiokulturelle aspekter ved alkoholbruk.

Dette er ikke lenger tilfelle. Den holokulturelle tilnærmingen har blitt kraftig kritisert både på metodisk og teoretisk grunnlag (Stull, 1975; Mäkelä, 1979). Mäkelä påpeker i en kritisk gjennomgåelse av denne tradisjonen, følgende metodiske problemer og uverifiserte antakelser;

1. Utvalgets representativitet; observasjonenes uavhengighet og problemet med kulturelldiffusjon; validitet av primærdata som er hovedsakelig av kvalitativ karakter; reliabiliteten av de klassifikasjoner og målemetoder som har blitt brukt.
2. Tendensen til å anvende personlighetsteorier, særlig psykodynamiske, på et kulturelt nivå for å forklare alkoholismens etiologi.
3. Den uverifiserte antakelse at primitive samfunn er homogene, og følgelig ikke bry seg om intragruppe variasjoner m.h.t. drikkemønster. Antakelsen om homogenitet har blitt forsterket av en mangel på etterprøving av data og en overvekt av kvalitative data.
4. Spørsmålet om i hvilken utstrekning resultater fra små, skriftspråkløse samfunn kan anvendes på mer komplekse industrialiserte samfunn.

Videre påpeker Mäkelä at de rivaliserende teoriene innenfor den holokulturelle tradisjon, alle er «forsøk på å forklare alkoholismen i USA» (Mäkelä, 1979).

Den etniske eller sunkulturelle tilnærming

Den tredje hovedtradisjonen innenfor kryss-kulturelle studier av alkohol omfatter forsøk på å forstå hvilken plass drikking har i dagliglivet, og hvilken samfunnsmessig kontekst den står i. Metodisk er disse undersøkelsene karakterisert ved populasjonsstudier der man bruker sammenliknbare måleinstrumenter i ulike kulturelle situasjoner. Slike etniske sammenlikninger der man bl.a. bruker spørreundersøkelser («Survey metoden») og andre kvantitative metoder i tillegg til observasjon, har vært brukt siden 1940-årene i USA og andre multietniske samfunn for å kartlegge alkoholens epidemiologi (Mosher, 1981). I 1970-årene har denne tradisjonen dominert og overtatt den normsettende rollen som den holokulturelle tilnærming hadde tidligere. Slike etniske studier inneholder sammenlikninger f.eks. av alkoholbruk mellom jøder og irer i USA. En variant av denne tilnærmingen er å sammenlikne den samme etniske gruppen i ulike nasjonale sammenhenger, for eksempel sammenlikning av alkoholbruk mellom irer bosatt i USA og Irland (Stivess, 1976). Noen av problemene med denne type forskning er blant annet å etablere klare kriterier for definisjonen av den angjeldende «etniske gruppen». Det er ofte vanskelig, fordi det er stor variasjon mellom enkeltmedlemmene m.h.t. konformitet med det antatte etniske tros- eller atferds mønster, og det faktum at gruppene ikke lar seg kategorisere i ren sosio-kulturell forstand. På bakgrunn av disse resultatene kan man foreløpig ikke slutte seg til

den populære oppfatning at det er de kulturelle drikkemønstrene som er årsak til variasjonene i drikkeproblemer mellom ulike etniske grupper. Snarere synes det å skyldes utøvelsen og mengden av sosial kontroll (Mosher, 1980).

Det finnes også noen få undersøkelser på nasjonalt nivå innenfor denne tradisjonen. Av særlig interesse er studiene av alkoholforbruk i USA (Cahalan, 1969; Cahalan og Room, 1974). Gjennom disse survey-undersøkelsene har man prøvd å beskrive hvem, hva, hvor mye og hvorfor folk drikker på et bestemt tidspunkt. På den måten har man fått lagt et datagrunnlag som i neste omgang muliggjør spørsmålsstillinger som f.eks. hvorfor alkohol forbruk og drikkemønster varierer mellom ulike grupper (alders-, kjønns-, etniske-, religiøse-, etc.) innenfor det samme samfunn. Utover det nasjonale nivå foreligger det noen få kryss-nasjonale survey-undersøkelser, særlig mellom de nordiske land. De nordiske alkoholundersøkelsene har særlig fokusert på sammenlikning mellom drikkemønstre (f.eks. mellom ungdom i fire nordiske hovedsteder), og derved har de begrenset verdi m.h.p. forståelse av alkoholproblemenes epidemiologi. Nylig har det blitt gjennomført en omfattende og grundig studie av Mexico, Skottland og Zambia under ledelse av WHO (Mosher, 1981). Denne WHO-undersøkelsen synes å være en av de beste kryss-kulturelle undersøkelser som noen gang er utført. Både teoretiske og metodisk er den avansert med bl.a. bruk av sammenliknbare måleinstrumenter som gir detaljerte data om drikkenormer, drikkeatferd, problemer og samfunnsreaksjoner, og den dekker både «normal og unormal» drikking. I tillegg er deltagerne trukket ut tilfeldig i de samfunnene som studeres, og man har forsøkt å spesifisere grensene for gyldighetsområdet av kulturelle faktorer ved å kontrollere for konkurrerende faktorer som alder, kjønn, sosial klasse, urbaniseringsgrad, yrke, familie og religion. Denne etniske tradisjon innenfor kryss-kulturelle studier av alkohol synes å ha det høyeste potensialet for videre fruktbare undersøkelser av hvordan sosiokulturelle faktorer påvirker drikkeatferd. Majoriteten av pågående antropoliske undersøkelser innenfor dette feltet er da også av denne typen.

Forskningsparadigmer innenfor den kryss-kulturelle alkoholforskningen

Forskjellige dimensjoner kan benyttes til å systematisere og klassifisere de kryss-kulturelle alkoholstudiene. En dimensjon som har blitt brukt, er å ta de studiene som legger vekt på alkoholens sosialt integrerende funksjon og stille de opp mot undersøkelser som mer fokuserer på alkoholens sosialt oppløsende konsekvenser (Wolcott, 1974). En annen mulig dimensjon å bruke for klassifisering av disse studiene, er de underliggende forskningsparadigmer. Ifølge Kuhn (1962) er et paradigme et sett av grunnleggende antakelser, begreper og teorier som utgjør en «legitimert» intellektuell forståelsesramme for vitenskapelig virksomhet i en bestemt tidsperiode. Disse er mer eller mindre eksplisitt formulert og gis via en konsensus-prosess i forskningsmiljøene, en status av «legitimitet» og «sannhet». Med utgangspunkt i denne legitimerede forståelsesramme utvikler man så hypoteser og problemstillinger som gjøres til gjenstand for testing og empirisk forskning. Problemer eller spørsmålstillinger som ikke

faller innunder paradigmeområdet blir enten stemplet som uinteressante, uriktige, «feil spørsmålstilling», «interessante i seg selv, men av perifer faglig interesse», latterlige eller endog farlige i visse tilfeller.

Dersom vi antar at alkoholforskningen, (hvorav de kryss-kulturelle studiene er en del) følger mønsteret i andre «normale» vitenskaper, vil vekst og utvikling oppstå som følge av at man fokuserer oppmerksomheten i økende grad på disse «avvikende» spørsmål, uregelmessigheter og motsigelser som ikke kan forklares av hypoteser dedusert fra det dominerende paradigmet. På den måten oppstår et nytt paradigme som tillater forklaringer av både de problemstillinger som ble utforsket under det gamle paradigmet, så vel som de tidligere erklærte avvikende og illegitime problemstillingene. Sagt på en annen måte så er dette en dialektisk prosess, bestående av tese-antitese-syntese, der det dominerende paradigme (tese) blir «utfordret» av et antall «avvikende» paradigmer (anti-tese), som resulterer i vekst idet et nytt dominerende paradigme (syntese) oppstår som omfatter både det gamle og de avvikende paradigmer.

Dersom vi anvender denne modellen med paradigmeskifter på alkoholforskningen som vitenskap, er det klart at i historisk lys har alkoholforskningen i f.eks. USA og Norden vært dominert av det som kalles «alkoholismebevegelsen». Det vil si en bevegelse bestående av grupperinger med ulike alkohol-politiske målsettinger, men med felles opptatthet av alkoholisme som sykdom og patologisk tilstand på et individuelt nivå og i et behandlingsorientert perspektiv (Room, 1979; Levine, 1981). Room (1979) påpeker at «i alkoholismebevegelsens storhetstid så var det alkoholisme som en klinisk tilstand, som skulle forklares. Så lenge samfunnsvitere ukritisk aksepterte denne definisjonen som den avhengige variabel, og undersøkte alkoholismens sosiale epidemiologi, så ble deres innsats verdsatt og endog lovprist. Undersøkelser av kulturelle forskjeller m.h.t. forekomst av alkoholisme synes derfor å være den delen av den samfunnsvitenskapelige forskningsinnsatsen som har blitt mest akseptert innenfor alkoholforskningen» (Room, 1979, s. 254).

Samtidig med eksistensen av dette dominerende paradigme; «alkoholisme og alkoholproblemer som den avhengige variabel», utviklet især samfunnsvitere nye «avvikende» paradigmer som bl.a. inneholdt:

- kritikk av sykdomsbegrepet
- påpeking av hvor viktig det er å studere normal drikkeatferd
- undersøkelse av effektene og konsekvensene av drikking på helse- og sosiale problemer generelt (og ikke bare de tradisjonelle alkoholrelaterte problemene)
- refokusering av analyseenheten når det gjelder alkoholproblemer, fra det drikkende individ til strukturene i sosial interaksjon
- oppsplitting av den avhengige variabel ved å fokusere på variasjonen mellom alkohol bruker så vel som misbruker, og ikke behandle den som en homogen gruppe (Room, 1979).

I løpet av 1970-årene synes det å ha skjedd en forandring i forholdet mellom de dominante og disse avvikende paradigmer. Ingen av paradigmene kan nå sies å

dominere tenkningen og forskningen omkring alkoholproblemer.

Dette mønsteret går igjen også innenfor de kryss-kulturelle alkoholstudiene. De fleste av de holokulturelle studiene som dominerte det krysskulturelle forskningsfeltet i over 30 år, forsøkte i hovedsak å besvare spørsmål og problemstillinger relatert til amerikansk alkoholisme og utviklingen av terapeutiske prosedyrer for behandling av alkoholikere (Mäkelä, 1979). I sine forsøk på å gjøre dette, brukte man psykologiske personlighetsteorier med opprinnelse i kasus-studiene fra behandlingssammenhenger eller eksperimentelle forsøk i dyre-laboratorier (f.eks. drifts-reduksjons hypotesen som Horton hentet fra læringsteori). I tillegg så ble alle disse undersøkelsene utført i USA, og man brukte data innsamlet av andre forskere. De holokulturelle studiene fikk stor oppmerksomhet og anerkjennelse. Flere av dem ble publisert i the Quarterly Journal of Studie, of Alcohol, og det ble snart vanlig å inkludere referanser til disse undersøkelsene når man trengte å diskutere psykologiske og sosiale faktorer vedrørende alkoholisme. Den store oppmerksomheten som disse 8 holokulturelle studiene fikk, sto ikke i noe rimelig forhold til den lille brøkdel de utgjorde av antropologisk (alkoholstudier i samme periode. Særlig påfallende fortøner det seg når vi tenker på de metodologiske og begrepsmessige begrensninger i den holokulturelle tilnærming (Stull 1975; Mäkelä, 1979). Svaret på hvorfor de holokulturelle studiene høstet så stor anerkjennelse i en viss tidsperiode, kan være at de passe «formen» til det dominerende paradigmet. Det øvrige antropologiske forskningen som utgjorde hoveddelen av undersøkelsesmengden passet ikke denne formen, og ble enten ikke lagt merke til eller oppfattet som av marginal interesse inntil paradigmeskiftet i 1970-årene. Innenfor den vestlige kultur og implisitt i det dominante paradigmet så er drikking av alkohol et emosjonelt ladet tema. Tendensen til å hevde at et stort forbruk av alkohol i befolkningen virker oppløsende på det sosiale liv eller at beruselse alltid er et problem, reflekterer oppfatninger som er allment aksepterte i vestlige samfunn og i harmoni med det dominante paradigmet. Imidlertid, de fleste antropologiske undersøkelser gjort etter 1945 har vist at dette ofte ikke er tilfelle utenfor den vestlige kultur (Marshall, 1979). Følgelig har disse undersøkelsene som representerer de avvikende paradigmer, passert ubemerket eller blitt oppfattet som irrelevante.

I motsetning til alkoholisme-bevegelsen så har de fleste antropologer ikke vist noen særlig interesse for behandling av alkoholproblemer verken hjemme eller ute. De har fortrinnsvis fokusert på variasjonen i «normal drikkeatferd» som man finner utenfor den vestlige kultur, og forsøkt å forstå hvordan alkoholbruk er integrert i samfunnet. I denne prosessen har de anvendt en helhetlig tilnærming med det for øye å forstå det aktuelle samfunnet på dets egne premisser. Dette har vært en tilnærming helt forskjellig fra den opptatthet av «problemer» og «alkoholisme» man finner innenfor det dominante paradigmet og som ifølge Heath «takes precedence over attempting to understand alcohol in a normal customary and value free-sense» (Levine, 1981). Ved ikke å «underkaste» seg det dominante paradigmet og dermed miste hovedfenomenet av syne, har resultatet blitt at hoveddelen av antropologisk forskning har befunnet seg i periferien av alkoholforskningen (Marshall, 1979; Levine, 1981).

Det er interessant å merke seg at «den etniske eller subkulturelle tilnærming» til kryss-kulturelle studier har blitt den dominerende i løpet av 1970-årene, og på den måten tatt plassen til den holokulturelle tilnærming.

Selv om det har foregått et paradigmeskifte i det kryss-kulturelle forskningsfeltet, så synes ikke det å gjelde generelt for alkoholforskningen. Den synes å være preget av en mangel på samlende synspunkter og et sett av konkurrerende paradigmer som delvis ligger i konflikt med hverandre. Ingen kan sies å være dominerende. Ikke desto mindre så representerer dette framgang. Ifølge Kuhn (1962) så videreutvikler en «normal» vitenskap seg ved at et dominerende paradigme transformeres gjennom utfordringene fra avvikende paradigmer. Innenfor alkoholforskningen så står nå den nye sosio-kulturelle modellen på lik linje med den gamle sykdomsmodellen. Videreutvikling vil antakelig komme når forskere prøver å utvikle et nytt paradigme som integrerer og organiserer resultatene fra de sosio-kulturelle undersøkelsene med det som allerede er etablert (eller vice versa). Igjen, ifølge Kuhn, så er det det som kjennetegner en normal vitenskap. Men det kan kanskje være vanskelig å se hvordan et «normalitetsbegrep» lar seg anvende på det som foregår innenfor «alkoholverdenen». Det er så mye i dens historie som peker i andre retninger.

Referanser

- Bacon, M. K., Barry, H. og Child, I. L. A cross-cultural study of drinking. *Quarterly Journal of Studies of Alcohol*, 1965, supplement no. 3, 1-112.
- Bales, R. Cultural differences in rates of alcoholism. *Journal of Studies of Alcohol*, 1946, 6, 480-499.
- Bateson, G. The cybernetics of self: a theory of alcoholism. I Bateson, G., *Steps to an ecology of mind*. New York: Bantam Books, 1972. Ss. 309-337.
- Blacker, E. Sociocultural factors in alcoholism. *International Psychiatric Clinics*, 1966, 3, 51.-80.
- Bunzel, R. The role of alcoholism in two central american cultures. *Psychiatry*, 1940, 3, 361-387.
- Cahalan, D., Ira, H., Crissley, H. *American drinking practices: a national study of drinking behavior and attitudes*. New Brunswick: Rutgers Center of Alcohol studies monograph no. 6, 1968.
- Cahalan, D. & Room, R. *Problem drinking among american men*. New Bronswick: Rutges Center for Alcohol Studies, monograph no. 7, 1974.
- Fekjær, H. O. *Ny viten om alkohol*. Oslo: Gyldendal, 1980.
- Field, P. A new cross-cultural study of drunkenness. I Pittman, D. J. & Snyder, C. R. (Eds.), *Society, Culture and Drinking patterns*. New York: John Wiley, I 962. Ss. 48-73.

- Greeley, A. M. & McCrelly, W. C. A preliminary reconnaissance into the persistence and explanation of ethnic subcultural drinking patterns. *Medical Anthropology*, 1978, 4, 31-51.
- Heath, D. B. Anthropological perspectives on alcohol: an historical review. In Everett, C., Waddel, B. & Heath, D. B. (Eds.), *Cross cultural approaches to the study of alcohol*. New York: Morton Publishers, 1976. Ss. 287-321.
- Horton, D. The functions of alcohol in primitive societies: a cross-cultural study. *Journal of Studies of Alcohol*, 1943, 4, 199-320.
- Kuhn, T. *The structure of scientific revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press, 1962.
- Levine, H. G. Manifesto for a new alcohol social science. *The Drinking and Drug Practices Surveyor*, 1981, 17, 20-29.
- MacAndrew, C. & Edgerton, R. *Drunken Comportment: a social explanation*. New York: Adline, 1969.
- Marshall, M. (Ed.) *Beliefs, behavior and alcoholic beverages: a cross-cultural survey*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1979.
- McClelland, D. *The drinking man*. New York: The Free press, 1972.
- Mosher, J. *Prevention of alcohol-related problems: an international review of prevention measures, policies and programs*. Toronto: Addiction Research Foundation, 1980.
- Mosher, J. *Community response to alcohol-related problems. Phase I. Final report*. Geneva: World Health Organization, 1981.
- Mäkelä, K. Holocultural generalizations and historical fluctuations in aggregate drinking. *Drinking and drug practices surveyor*, 1979, 15, 11-14.
- Room, R. Priorities in social science research on alcohol. *Journal of studies of alcohol*, 1979, supplement 8, 248-265.
- Schaefer, J. M. Drunkenness and cultural stress: a holocultural test. In Everett, C., Waddel, B. & Heath, D. B. *Cross cultural approaches to the study of alcohol*. New York: Morton Publishers, 1976. Ss. 287-321.
- Stivers, R. Irish ethnicity and alcohol use. *Medical Anthropology*, 1978, 4, 121-135.
- Stull, D. Hologistic studies of drinking; a critique. *The Drinking and drug Practices Surveyor*, 1975, 10, 4-8.
- Thomas, A. Glass and sociability among urban workers: a study of the bar as a social club. *Medical Anthropology*, 1978, 4, 1-50.
- Wolcott, H. *The african beergarden of Bulawayo*. New Brunswick: Rutgers Center for Alcohol Studies, Monograph no. 10, 1974.

